

Vieneri Lietuvos asocijuotosios narystės CERN metai

2019 metų sausio 11 d. Lietuvos atstovai lankėsi Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijoje CERN ir dalyvavo Lietuvos ir CERN Jungtinio komiteto posėdyje, kuriame su šios organizacijos tarptautinių ryšių pareigūnais aptarė praėjusius pirmuosius Lietuvos asocijuotosios narystės CERN metus. Pagrindinį pranešimą apie Lietuvos dalyvavimą CERN mokslo programoje ir ateities perspektyvas, kurį parengė nacionalinis CERN veiklų koordinavimo komitetas, skaitė Lietuvos mokslų akademijos prezidentas Jūras Banys.

Pranešimo įžangoje minėti politiniai veiksmai, lydėję Lietuvos paraišką siekiant naujo – asocijuotosios CERN narės – statuso. 2016 m. nacionalinė strateginė Mokslinių tyrimų ir inovacijų taryba, kuriai vadovavo Ministras Pirmininkas, pritarė Lietuvos asocijuotosios narystės CERN veiksmų planui 2017-2021 m., paskirdama Švietimo, mokslo ir sporto (tada – Švietimo ir mokslo) ministeriją pagrindiniu koordinatoriumi, o Ekonomikos ir inovacijų (tada – Ūkio) ministeriją – atsakinga už ryšius su pramone ir CERN verslo informacijos centro steigimą. 2018 m. Lietuvos pramonininkų konfederacija nominuota atstovauti CERN Lietuvos pramonei, o Lietuvos mokslų akademija – moksliniams tyrimams ir inovacijoms. Taip pat prie LMA įsteigtas nacionalinis CERN veiklų koordinavimo komitetas.

Buvo pabrėžta, kad pastaraisiais metais, siekdami plėtoti su CERN susijusias veiklas, sutartinai veikė Prezidentūra, Vyriausybė, verslo ir akademiniai partneriai. Be to, CERN paskatinus, stiprėjo partnerystė su Latvija ir Estija, dalijantis gerąja patirtimi CERN aktualiose srityse, bendradarbiaujant su Latvijos ir Estijos aukštosiomis mokyklomis. Įkurta CERN Baltijos grupė (CBG), kurios tikslas – ugdyti dalelių fizikos ir greitintuvų technologijų tyrėjų bei dėstytojų bendruomenę Baltijos valstybėse. Du didieji Lietuvos universitetai – Kauno technologijos ir Vilniaus – CERN pasirašė CBG savitarpio supratimo memorandumą 2018 m. gegužę.

Nuo Lietuvos asocijuotosios narystės CERN įsiteisėjimo 2018 m. sausio 8 d. Lietuva pasiekė reikšmingos pažangos CERN aktualiose mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP), universitetinių studijų, mokymo ir sklaidos srityse. Buvo vykdomas Švietimo, mokslo ir sporto (tada – Švietimo ir mokslo) ministerijos patvirtintas įsijungimo į CERN veiklas 2018–2020 metais planas. Šešios tyrėjų grupės iš Kauno technologijos, Lietuvos sveikatos mokslų ir Vilniaus universitetų gavo finansavimą, skirtą projektams su CERN susijusiose MTEP srityse. Sudarydamos partnerystes ir siekdamos paramos, tyrėjų grupės rengė ir teikė paraiškas ir kitiems nacionaliniams bei tarptautiniams finansavimo šaltiniams. VU imta skaityti penkis naujus eksperimentinės ir teorinės fizikos bei artimų informacinių technologijų bakalauro studijų kursus, keletas kursų modifikuota papildant juos aukštųjų energijų fizikos temomis.

VU Bendradarbiavimo su CERN centru (VU centro) sklaidos grupė, jos partneriai ir atskiri tyrėjai nemažai nuveikė populiarindami aukštųjų energijų fiziką studentams, moksleiviams ir plačiajai visuomenei. Iš jų “Tarptautinė meistriškumo pamoka: apčiuopiama dalelių fizika 2018” (*International MasterClass: Hands on Particle Physics 2018*, surengta dalyvaujant Tarptautinei dalelių fizikos sklaidos grupei IPPOG) moderuota kartu su Vilniaus Gedimino technikos universiteto darbuotojais, joje dalyvavo apie 80 asmenų, daugiausia moksleivių, galėjusių aplankyti Fizinių ir technologijos mokslų centro laboratorijas. Virtualią ekskursiją prie CERN Kompaktinio miuonų solenoido – CMS – surengė KTU, pasinaudodamas 2018 m. rugsėjo 28 d. Europos tyrėjų nakties renginiu. 2018 m. lapkričio 6 d. CERN garbės narys Fransua Fliukigeris

(François Flückiger) dalyvavo Lietuvos pramonininkų konfederacijos (LPK) „Kasmetinio ekonomikos forumo ‘18“ konferencijoje ir skaitė pranešimą „Verslo ir mokslo bendradarbiavimas informacinių technologijų srityje: CERN atvejis“.

Lietuvos pramonės ryšių su CERN pareigūne (ILO) iš pradžių paskirta p. Gražina Tarvydienė iš LPK, kuri neseniai pakeitė darbą ir dabar laukiama paskiriant naują pareigūną. Dr. Aurelijus Rinkevičius, laimėjęs VU centro nuolatinio vadovo konkursą, jau planuoja būsimas VU centro veiklas, tarptautinį bendradarbiavimą ir CERN reikalingos įrangos prototipų kūrimą.

Informacinių technologijų inžinieriai iš Lietuvos, dirbantys CERN, tęsė Ddžiojo hadronų kolaiderio eksperimentams svarbius ir palankiai vertinamus darbus. Rokas Mačiulaitis 2018 m. pelnė CMS eksperimento Metų pasiekimų apdovanojimą, papildydamas lietuvių, nusipelnusių tokio apdovanojimo anksčiau, sąrašą. Jį nominavo Masačusetso technologijos instituto doc. Markusas Klutė (Marcus Klute) „už puikų indėlį vykdant užduotis Programinės įrangos ir skaičiavimų padalinio Pagalbinių priemonių grupėje“.

Lietuvos atstovai – Nuolatinės atstovybės Ženevoje vadovas ambasadorius Andrius Krivas, akad. Jūras Banys, akad. Eugenijus Butkus, akad. Leonas Valkūnas, dr. Andrius Juodagalvis, dr. Aurelijus Rinkevičius – reguliariai dalyvavo CERN tarybos ir jos komitetų posėdžiuose. Aptartų dalykų ir aprobuotų veiksmų santraukos lietuvių kalba pateiktos LMA svetainės puslapyje <http://www.lma.lt/ataskaitos>. 2018 metų Lietuvos finansinis įsipareigojimas CERN taip pat įvykdytas.

Pirmieji CERN asocijuotosios narystės metai parodė, kad ir akademinis, ir verslo sektorius patiria nemažai iššūkių realizuodami asocijuotosios narystės galimybes. Reikia pripažinti, kad mokslinių tyrimų ir pramonės pažanga su CERN susijusiose srityse išlieka vienu valstybės politinės programos prioritetų.

Pagal nacionalinio CERN veiklų koordinavimo komiteto ataskaitą parengė Andrius Bernotas

Lietuvos ir CERN Jungtinio komiteto posėdžio Ženevoje 2019-01-11 dalyviai (iš kairės): ambasadorius Andrius Krivas, nuolatinės atstovybės patarėja Renata Rinkauskienė, CERN Ryšių su asocijuotomis šalimis ir šalimis-ne narėmis padalinio vadovas prof. Emanuelis Tsešmelis (Emmanuel Tsešmelis), ekonomikos ir inovacijų viceministras Gintaras Vilda, dr. Aurelijus Rinkevičius, Prezidentės patarėja dr. Saulė Mačiukaitė-Žvinienė, CERN Tarptautinių ryšių direktorė Šarlotė Lindberg Varakolė (Charlotte Lindberg Warakole), akad. Jūras Banys, Ministro Pirmininko patarėjas Lukas Savickas, Lietuvos inovacijų centro direktorius dr. Mantas Vilys, CERN ryšius su Lietuva kuruojantis prof. Kristofas Šėferis (Christoph Schäfer).